

pomagajo tudi človeku vsi zakladi tega sveta, ako ni zdrav? Pri zdravju posameznika je večkrat zdravje vse generacije, — pri teh pa tudi blagor države. Premala skrb za zdravje v mladosti nakoplje si večkrat neozdravljivo bolezen, ki človeka rano v grob spravi, ali ga pa muči vse življenje. Našteti razlogi gotovo že dovolj dokazujejo važnost pouka o zdravju, ali vendar se ta predmet dandanes še vse preveč zanemarja, — če tudi zasluži tisto pozornost, ko vsaki drugi elementarni nauk. Pri vsem tem, da nauk o zdravju ni poseben predmet ljudske šole, učitelj tudi v tej zadevi lahko mnogo stori. Zdravstvene opazke lahko prilično naredi pri vsakem predmetu, tako n. pr. pazi pri pisanji in risanju na sedenje, da otroci ne postanejo grbasti in kratkovidni. Kadar je šolska soba nesnažna, lahko omeni, koliko prah škoduje zdravju, posebno pa pljučam i. t. d. Učitelj tudi mnogo doseže z lastnim vzgledom, ako namreč sam vedno pazi na snažnost in enake stvari, ki so posnemanja vredne, ter zdravju koristijo. Veliko zdravstvene tvarine tudi lahko razloži pri prirodoznanstvu in primerno vplete mej telovadbo, največ pa pri razlaganju beril. Toda ravno v tem so naša berila še jako pomanjkljiva. Namen teh vrstic je pa zlasti g. g. sestavljavce beril opozoriti na to pomanjkljivost, vendar brez vsakega očitania, kajti vsi dobro vemo, da na svetu tako ni nič popolnega, torej tudi naše šolstvo ne. Omeniti pa še moram, da tako razkosano poučevanje o zdravju ne nasprotuje prav nič našim učnim načrtom, marveč to celó zahteva koncentrična metoda.

Učilo pa naj bi se v obče, kaj zdravju koristi in kaj mu škoduje, kako si človek zdravje ohrani, utrdi in zgubljeno zopet pridobi. Vse to pa popolnoma priprosto brez vsake znanstvene podloge, prav po besedah slovečega in modrega zdravnika dr. Bocka, ki pravi: „Vsak pameten človek je lahko dober zdravnik“. V to svrho bi učiteljem posebno dobro služili knjigi „Schulhygienie v. Dr. H. Klencke“ in pa „Gesundheitslehre v. Dr. Bock“. Razvrstitev vse tvarine za šolo, pa bi jaz tako-le priporočal:

1. Vpliv zraka, svetlobe, toplote, vode in hrane na naš organizem.
2. Kakšna mora biti obleka in kakšno stanovanje, da ugaja našemu zdravju?
3. O važnosti dela in počitka.
4. O sprehodih, kopanju, igrah in zabavah.
5. O škodljivosti vpijanljivih pijač (zlasti žganja) in tobaka.
6. O sredstvih proti steklini in otrovanji s kovinskim, rastlinskim in kačjim strupom.
7. O rešitvi ponesrečenih, recimo zadušenih, utopljenecv, zmrznjenih, po streli zadetih itd.
8. Obnašanje pri nalezljivih in kužnih boleznih.
9. O trihini in trakulji.
10. O domači lekarni, o potrebi zdravniške pomoči in svaritev pred mazači.

Toliko o zdravju vedeti, je gotovo potrebno in koristno vsakemu človeku; zato je pa tudi koristno in potrebno, da se že tega otroci v ljudski šoli učé, kajti marsikdo nima potem več prilike. — Toliko sem hotel omeniti splošno o tem predmetu, o posameznih točkah pa znabiti poročam še pozneje bolj natanko.*)

Berilo za naše ženstvo.

Pogostno se čujejo pritožbe o nesrečnih zakonih — osobito pa mej omikanci. — Ako bi pisatelju naslednjih vrstic bilo mogoče svojim čitateljem podati „štatistiko“ o nezadovoljnih zakonih, bi jim gotovo ustregel; ker mu pa to ni mogoče, naj rajše navede vzroke, od kod vse to izvira. — Komu ni znano, koliko nič vrednih in nemoralnih nemških in francoskih knjig — posebno umazanih romanov — vsako leto roma mej slovensko omikano ženstvo! — Stariši, koji bi morali v prvi vrsti svojim otrokom skrbeti za dobre in poštene knjige, se večkrat celó nič ne brigajo za svoje hčerke; one so večinoma samim sebi prepuščene, ter delajo, kar se njim poljubi; segajo le po takih knjigah,

*) Nam bode prav ljubo.

Uredn.

ki so jim najboljše všeč! Mari se mlade deklice ne navzamejo, čitaje take malovredne knjige že v svoji nežni mladosti tistih slabih, ter za bodoče življenje tako osodepolnih puhlih domišljij? — Olikana ženska, stopivša v zakon, je polna praznih fantazij, kojih se je le v romanih nasrkala. Kot devica je zmirom sanjala o srečnem, zadovoljnem in brezskrbnem življenji, ter si vedno domišljevala, da bode živela, kakor kaka princezinja. Toda glej, kadar take napihnjene devočice pridejo v zakonske spona, kaj kmalu sprevidijo, da ni takó, kakor so v knjigah brale. Kmaló se pokaže, kako malo razuma imajo za gospodinjstvo in sploh družinsko življenje, naenkrat se čutijo nesrečne in prevarane. Gorjé je po tem možu, ako ima mesto vesele, delavne, poterpežljive in ljubeznjive žene, pa čmerikavo, pusto, leno in Bog si ga védi, kakšno še.

Vsak pesnik in pisatelj je v pravem pomenu besede nekaj vzgojitelj in učitelj dotičnega národa; kot tak mnogokrat vpliva s svojimi proizvodi na poznejši rod — morda v višej meri, kakor si je pisatelj sam domišljeval. Če ženska kaj bere, se za to veliko hitreje vname in navduši, kakor pa mož. Prebravša kako novo knjigo, recimo roman, ne bode nikdar dobre lastnosti iz nje povzela; narobe, njej je le všeč, če jo knjiga razburi, da jo kar večkrat nervozno in prenapeto stori. Berilo ne sme nikoli razburjeno na žensko vplivati, temuč vedno le mikavno in moralično; na njene čute naj nikdar ne vpliva nervozno, ampak le tako, da bode iz berila nabirala tiste le za njo vzvišene in nežne občutke, ako hoče kdaj biti dobra žena in skrbna mati. — Dobra knjiga je dober prijatelj; in kakor se od njega težko ločimo, tako se tudi bralka ne bo precej ločila od dobre knjige, ter si iskala druge, predno bode to prebrala. — Podobne in misli, ki jih kaže pesnik ali sploh pisatelj, morajo se globoko v srce vtisniti in dobro v spominu ohraniti. Pred vsem naj čitateljica ima vedno pred očmi нравstvene motive (nagibe) dotičnega pesnika — ali pisatelja, katere jej v knjigi slika. To pa nikakor ni mogoče, če podoba spodriva podobo, kar se pri nežnem spolu tako rado zgodi, ker ima tisto slabo napako, da prične z drugo knjigo, ko še s prvo pri kraji ni. Ženska je sploh zadovoljna, da ima le dovolj gradiva za branje; kako pa bere in koliko jej to koristi, je drugo vprašanje. Dovoljujem si slovenskim očetom in vplivnim možem javno nasvetovati, da naj skrbé za to, da bode slovensko ženstvo slovenske knjige bralo. Zdaj imamo že precej dobrih knjig, obsegajoč raznovrstnih véd in vrh tega izvrstna leposlovna lista: „Ljubljanski Zvon“ in „Kres“. Tudi političnih listov imamo na izbero — morda še preveč! Te ženskam pač ne moremo priporočati, ker one sploh niso za politiko. Tiste pa, ki rade politikujejo, naj mesto ničvrednih judovskih nemških listov beró domače slovenske; v teh se ne bodo pohujšale.

Naši izvrstni slovenski romanopisci: Jurčič, Stritar, Tavčar, Krsnik, Koder in drugi podajajo v svojih proizvodih bogat zaklad globoko-mislečih resnic iz navadnega življenja, čisto poetičnih nazorov, ter poleg tega prav zdrava, pametna in jako praktična načela. Drage bralke, dovolite, da tudi vam kaj svetujem! Prosim vas, ne berite prehitro in brez premisleka! Kaj vam pomaga, če ste mnogo knjig prebrale le iz tega namena, da jih potem komu naštevate; če pa vas kdo po zapopadku prebrane knjige popraša, pa ne veste, kaj bi odgovorile. Glejte, tako naglo branje vam malo koristi. Če hočemo pisatelja razumeti, moramo pri čitanji misliti na njegove vzvišene, vzgojevalne in moralične nazore. Razun romanov se priporoča, da se beró povesti, novele in novelete, zgodovinske in zemljepisne razprave, potopisi, životopisi slavnih slovenskih mož i. t. d.

Slovensko ženstvo je že od nekdaj vneto za lepe pesni; dokaz temu, da imamo — osobito mi Slovenci — toliko slovenskih národnih pesni, v katerih se opevajo lepe in dobre lastnosti nežnega spola. Nobena stvar mlade deklice bolj ne razveseli, kakor lepa pesen. Sveta dolžnost vsacega olikanega Slovenca tedaj je, delovati na to, da bodo naše

izobražene Slovenke po vsebini in zadržaji poznale naše najboljše pesnike, kakor so: Vodnik, Preširen, Koseski, Jenko, Boris Miran, S. Gregorčič i. dr. Poznam Slovenke, ki „Goethe-jeve in Schiller-jeve“ poezije kaj dobro poznajo, a pesni slovenskih pesnikov so jim prave bele vrane. Mari ni to žalostna prikazen za našo bodočnost? Konečno našemu slovenskemu ženstvu še enkrat priporočamo že imenovane slovenske knjige in časopise. Mej drugim berilom omenjam tudi knjig, ki jih daje na svetlo prelepa družba sv. Mohora. Vsakemu Slovencu je znano, koliko dobrih knjig je ta vrla družba že mej svet spravila. Knjige so res bolj prostemu ljudstvu namenjene, vendar pa nahajamo vmes tudi mnogo takih, koje dobro ugajajo slovenskemu ženstvu. Veliko število udov ima „Mohorjeva“ družba, a še vse premalo! Vsaka slovenska hiša bi morala biti „ud“ te družbe.

Vaški Jarni.

Knjiga Slovénska

v

XVIII. veku.

X. Marka Pohlin — P. Marcus a S. Antonio Paduano, Augustinianus Discalceatus, inter Academicos Operosos dictus Novus — r. v Ljubljani 13. aprila 1735, u. 5. febr. 1801 v Mariabrunnu poleg Dunaja. Pisaril je mnogo, na dan spravil do XX knjig, do X jih zapustil v rokopisu. Opisal sem ga sicer vže l. 1876 v XIV. Jezičniku, in iz istega se vidi dokaj, kako je otec Marko pisal latinski, nemški in slovenski, in tudi, kolike vrednosti je njegovo jezikoslovje ali jezikobrodje, ter v kateri razmeri se nahaja s pisatelji slovenskimi prejšnjimi in naslednjimi.

Ker se v pričujočem letniku opisuje „Knjiga Slovénska XVIII. veka“, se Pater Marka popolnoma v nemar vendar ne more pustiti; naj se torej, kakor drugi tega stoletja, pokaže v nekterih izgledih, prepisanih v Gajici. Njegovo lastno črkopisje na pr. je: e, é, è, ê, e; o, ó, ò, ô; i, y; v, w; c, q; ll, ss; s, sh, shzh (f, fh, fhzh t. j. s, š, šč); f, fh (s, sh t. j. z, ž), pa malo dosledno.

1. Kraynska Grammatika. Laybach. 1783. S. 226. 227 (Namen einiger Götter etc. welche in der Poesie vorkommen):

Aftaeon, Jélovč. Aeolus, Viharnek, Fertunc. Apollo, Belin, Jason. Bacchus, Pust. Bellona, Tórka. Ceres, Sejvina. Charites, Družice. Cupido, Lubičk, Serček. Diana, Marena, Nočlica, Triglav. Edo, Ogglasuvavka. Flora, Rožnecvitarca. Fortuna, Sreča. Jurien, Drazéna, Dražnica, Strašnice. Genius, Bratek. Hausgöt, Zidék. Hausgenius, Skrytek, Škratel. Hefate, Vila, Vilna. Juno, Bogina, Slavina. Jupiter, Berón, Kraylomoč. Mars, Ladon, Tor, Tórk. Mercur, Šilón, Sélón. Minerva, Modrica. Mušen, Marlivke. Neptun, Murán. Nymphé, Nymfe, tēh Bogov Gospodične. Pan, Pan, Trav-népán. Parzen, Sodice, Živice. Pluto, Meroth. Proserpina, Ninga, Hudina. Satyri, Dovji možji, lēsni Bogovi. Seidgott, Tribek. Todsgöttin, Smert, Rebrenčca. Vulkan, Hromek, Zlómek. Vafina, Namarneca. Uible Luft, Pohvizt. Venus, Čistlika, Ziba. Wetterglas, Urémek. Göttin des schönen Wetters, Pahoda. Göttin des üblen Wetters, Grumina, Močirna. Windgöttin, Fertana. Herrwagen, Burovž. Polstern, Hervor. Hauffstern, Šmarn križ. Gluckhenne, Gostosejčči.

2. Mathia Schoenberga Oppravk tega Zhloveka, katirega je is Nemshkega na Kraynsku prestavel Novus Lublanske teh delovneh Modrine Tovarsh. V' Lublani, na utrato Mihelna Prombergerja Gmajnmejstnega Buklarja. 1781. 8°. 316. Izgled bodi str. 31 — 36 :